

Tekst 1

- 1p 1 Op welke plekken in het theater bevonden de sprekende personages in tekst 1 zich precies?
- A bij de εἴσοδοι en in het θέατρον
 - B in het θέατρον en in de ὀρχήστρα
 - C voor de σκηνή en in de ὀρχήστρα
 - D voor de σκηνή en in het θέατρον

Regel 314-316 Het t/m aard

Uit deze regels komt een kenmerk van Euripides naar voren dat hij volgens veel lezers in hogere mate bezit dan de andere Griekse tragedieschrijvers.

- 1p 2 Om welk kenmerk gaat het? Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 319-322 Jij t/m worden

In het vervolg refereert Cadmus aan hetzelfde gevoel als Teiresias hier doet.

- 3p 3 a Citeer uit de regels 330-336 (ᾧ t/m προσῆ) het Griekse woord voor het begrip waardoor dat gevoel veroorzaakt wordt.

In de regels 319-322 (**Jij t/m worden**) maakt Teiresias gebruik van een argumentatief middel.

b Noteer de naam van dit argumentatief middel.

c Noteer in eigen woorden de niet uitgesproken conclusie die getrokken moet worden uit de woorden van Teiresias in de regels 319-322 (**Jij t/m worden**).

Regel 326 jij bent waanzinnig

- 1p 4 Citeer uit de regels 343-350 (Οὐ t/m μέθεξ) het Griekse tekstelement waarmee Pentheus aangeeft dat hij daarentegen vindt dat Teiresias waanzinnig is.

Regel 330-342 ᾧ t/m δίδου

In een commentaar merkt J. Roux op over deze passage:

Na de theoloog luisteren we nu naar de grootvader.

- 3p 5 a Noteer in eigen woorden twee argumenten voor de bewering dat Cadmus zich in deze regels als grootvader opstelt. Gebruik bij voorkeur niet meer dan in totaal 30 woorden.
- b Beargumenteer op grond van de regels 343-357 (Οὐ t/m ἰδών) dat de grootvader minder heftig door Pentheus afgewezen wordt dan de theoloog. Ga in je antwoord in op zowel de grootvader als de theoloog.

- 1p 6 Regel 341-342 δεῦρό t/m δίδου
Noteer een regieaanwijzing bij deze regels.

- Regel 343-357 Οὐ t/m ἰδών
Deze woorden van Pentheus zijn te verdelen in drie delen, waarin steeds een andere persoon de voornaamste aandacht van Pentheus krijgt.
- 3p 7 Citeer van elk deel het eerste Griekse woord en noteer achter elk woord welke persoon in het desbetreffende deel de voornaamste aandacht van Pentheus krijgt.

- Regel 351-357 μάλιστα t/m ἰδών
In Livius' verhaal over de Bacchanalia spreekt consul Postumius in Rome het volk toe met onder meer de volgende woorden:
Wat hun aantal betreft: wanneer ik u zeg dat het vele duizenden mensen zijn, moet u wel hevig schrikken, als ik er niet meteen bij zeg wie dat zijn en wat voor mensen het zijn. Welnu, allereerst bestaat een groot deel uit vrouwen; dat is de bron van dit kwaad geweest. Verder zijn het mannen die veel van vrouwen weg hebben, die zich lenen voor ontucht of zelf ontucht plegen, die in extase verkeren en verdoofd zijn door slaapgebrek, wijn, nachtelijk lawaai en geschreeuw.
'zich lenen voor ontucht of zelf ontucht plegen'
- 1p 8 Citeer uit de regels 351-357 (μάλιστα t/m ἰδών) het Griekse tekstelement dat naar hetzelfde verwijst als 'zich lenen voor ontucht of zelf ontucht plegen' in het bovenstaande citaat.

Afbeelding 1

- Op afbeelding 1 is een situatie uit het verhaal van de *Bacchae* weergegeven.
- 3p 9 a Citeer uit de regels 337-342 van tekst 1 (Ὀρᾶς t/m δίδου) het Griekse werkwoord waarmee eenzelfde handeling wordt weergegeven als de handeling die de bacchanten op deze afbeelding hebben uitgevoerd.
- Omdat er precies drie bacchanten zijn afgebeeld, wordt wel beweerd dat het drie specifieke vrouwen uit de *Bacchae* betreft.
- b Noteer de naam van elk van deze drie vrouwen. Baseer je antwoord op de inhoud van de *Bacchae*.

Tekst 2

- Regel 1251-1258 Ὄς t/m εὐδαίμονα
- 1p 10 Citeer uit deze regels het Griekse woord dat samenvat wat Pentheus' ἀμαρτία was.

Regel 1259-1262 Φεῦ t/m δυστυχεῖν

In een recensie van een moderne opvoering van de *Bacchae* schrijft H. Oranje:

Meer dan welk ander stuk heeft Euripides zijn 'Bakchen' geladen met het begrippenpaar 'de roes en de rede'.

- 2p 11 a Citeer uit de regels 1259-1262 (Φεῦ t/m δυστυχεῖν) het Griekse tekstelement waarmee Cadmus 'de roes' aanduidt.
- b Citeer uit de regels 1259-1262 (Φεῦ t/m δυστυχεῖν) het Griekse tekstelement waarmee Cadmus 'de rede' beschrijft.

Regel 1264-1272 Πρῶτον t/m πάτερ

In een advies op de website JM/ouders over het omgaan met verwarde mensen is het volgende te lezen:

Het is belangrijk om te beseffen dat iemand in een psychose gedachten, gevoelens en gedrag niet onder controle heeft. Ook heeft de persoon in kwestie bijna nooit door dat er iets aan de hand is. De wanen ontkennen heeft dan ook weinig zin, maar anderen kunnen wel aangeven dat zij er anders tegenaan kijken. Familie en vrienden zijn belangrijk voor het herstel en het voorkomen van een psychose. (...) Signalen die kunnen wijzen op een psychose: zich terugtrekken, moeite hebben met concentreren, vergeetachtig of verward zijn, (...) anders zien, horen en ruiken.

'De wanen ontkennen heeft dan ook weinig zin'

Cadmus ontkent de waan van Agaue niet rechtstreeks.

- 3p 12 a Wat doet Cadmus wel om haar bij zinnen te brengen? Baseer je antwoord op de regels 1264-1267 (Πρῶτον t/m διειπετέστερος).

'vergeetachtig of verward zijn'

b Noteer uit de regels 1264-1272 (Πρῶτον t/m πάτερ) het nummer van de regel waaruit je kunt afleiden dat Agaue vergeetachtig is.

'anders zien, horen en ruiken'

c Noteer uit de regels 1264-1272 (Πρῶτον t/m πάτερ) het nummer van de regel waaruit blijkt dat Agaue in haar waan de werkelijkheid anders waarnam.

Regel 1274 Σπαρτῶ t/m Ἐχίονι

- 1p 13 Naar welk verhaal verwijst Agaue met de beschrijving van haar man in deze regel? Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 1277 πρόσωπον

- 2p 14 a Welk woord zou je hier, gezien de situatie, in plaats van 'gezicht' verwachten? Beantwoord de vraag in het Nederlands.
- b Leg uit met welk doel Cadmus de aandacht van Agaue juist op het gezicht richt.

- Regel 1275-1278 Τίς t/m θηρώμεναι
In deze regels blijkt dat Agaue niet geheel zeker is van zichzelf.
- 1p 15 Citeer uit deze regels het Griekse tekstelement waaruit dit blijkt.
- Regel 1284 Οὐκ t/m κάρα
- 1p 16 Leg uit dat in deze regel het lot van Pentheus geïllustreerd wordt door het stilistisch middel hyperbaton. Citeer in je antwoord de Griekse woorden die het hyperbaton vormen.
- Regel 1287 Δύστην' t/m πάρει
- 1p 17 Noteer de naam van een stilistisch middel dat in deze regel gebruikt is.
- Regel 1291 Ἀκταίωνα διέλαχον κύνες
Deze gebeurtenis was een bestraffing door Artemis. De reden voor deze bestraffing komt overeen met de reden die Dionysus had voor de bestraffing van Pentheus.
- 2p 18 a Noteer in eigen woorden deze overeenkomstige reden. Baseer je antwoord op de regels 337-340 van tekst 1 (Ὅρας t/m ὀργάσιν) en de regels 1290-1297 van tekst 2 (Ποῦ t/m νιν).
b Noteer in eigen woorden welke andere overeenkomst tussen het lot van Actaeon en dat van Pentheus genoemd wordt in de regels 1290-1297 van tekst 2 (Ποῦ t/m νιν).
- Regel 1293 Ἐκερτόμει μολῶν
Deze woorden worden door W. Courteaux en B. Claes als volgt vertaald:
Hij wou gaan bespotten.
- 1p 19 Op welk grammaticaal gegeven in het Grieks is het woord 'wou' gebaseerd?
- Regel 1295 Ἐμάνητε
- 1p 20 Citeer uit de regels 1269-1272 (Οὐκ t/m πάτερ) het Griekse tekstelement waarmee naar deze zelfde geestelijke gesteldheid verwezen wordt.
- Regel 1295 πᾶσά τ' ἐξεβακχεύθη πόλις
- 2p 21 a Leg uit dat het gebruik van het woord πᾶσά een overdrijving is. Baseer je antwoord op de inhoud van de *Bacchae*.
b Verdedig de stelling dat Cadmus een goede bedoeling heeft met deze overdrijving.

Regel 1298 Τὸ t/m πάτερ;

Deze regel wordt door G. Koolschijn als volgt vertaald:

Het lichaam van mijn lieve zoon, waar is het, vader?

Uit deze vertaling blijkt, dat volgens de vertaler in het Grieks het stilistisch middel enallage is toegepast.

- 1p **22** Leg dit uit. Ga in je antwoord in op zowel het Grieks als de vertaling.

Regel 1300-1301 Ἡ t/m ik

Tussen de regels 1300 en 1301 stond volgens veel geleerden oorspronkelijk nog een stuk tekst.

- 1p **23** Noteer een verklaring voor deze veronderstelling. Baseer je antwoord op de inhoud van regel 1300 en het vervolg.

Zowel het woord οἶκος in het Grieks als het woord 'huis' in het Nederlands wordt soms gebruikt als metonymia.

- 1p **24** In welke regel kan het niet anders dan als metonymia opgevat worden?
- A regel 1273
 - B regel 1290
 - C regel 1308
 - D regel 1313

Tekst 3

Bestudeer de inleiding en de aantekeningen bij tekst 3.

- 38p Vertaal de regels 890 t/m 908 in het Nederlands.